

Magyar Helsinki Bizottság

Választójog

Tanóraterv középiskolák számára*

Az alábbi feladatokból egy vagy több megoldásával körüljárható a választójog.

Javasoljuk, hogy ha egy feladat élénk vitát vált ki az osztályból, akkor az óra vezetője bátorítsa és moderálja a vitát, és ne ragaszkodjon szigorúan az óratervhez.

Célok: az óra végére tanulók...

- megismerik a választójog általánosságának és egyenlőségének, a szavazás titkosságának, valamint a választási eljárás nyilvánosságának jelentőségét, képesek érvelni e szempontok mellett
- megismernek egy-egy mérföldkövet a választójog történeti fejlődéséből
- megismerik a mai Magyarországon a választójogból kizárt legnagyobb csoportot

Útmutató a feladatok közötti választáshoz:

- A „Titkos választójog, nyilvános eljárás” c. feladatot mindenképp javasoljuk bevezetőnek.
- Az „Általános választójog” c. feladatot javasoljuk 2. feladatnak – esetleg a leírásban jelölt módon rövidítve, ha utána egy hosszabb 3. feladatot szeretnénk.
- Az „Egyenlő választójog” c. feladatból 45 perces tanóra esetén a rövidebb és kicsit könnyebb A változatot javasoljuk – de érdeklődő, haladó osztály esetében a lerövidített 2. feladat után választhatjuk a kicsit hosszabb és összetettebb B változatot.
- A „Kizárva a választójogból” c. feladatot 45 perces tanórán használhatjuk az „Egyenlő választójog” c. feladat helyett, közvetlenül az „Általános választójog” c. feladat kiterjesztéseképp.

---

* A segédanyag elkészítését a *Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe* támogatta.

1. Titkos szavazás, nyilvános eljárás (15 perc)

Cél: a diákokban tudatosítani a szavazás titkosságának és a választási eljárás nyilvánosságának jelentőségét.

Technikai eszközök:

- (i) Az osztálylétszám felének megfelelő számú szavazólap, amelyre a lenti (a-d) kérdéseket nyomtatták.
- (ii) Tábla, kréta.
- (iii) Ceruza vagy toll a hallgatónak.
- (iv) Opcionális: összesen négy különböző színű papírlap, mindegyik felvágva ugyanannyi darabra (mindegyik szín darabszáma az osztálylétszám negyede).

Az osztály két csoportra oszlik, és az osztályterem két ellentétes pontjára állnak. Az osztály mindkét fele ugyanazokról a kérdésekről dönt. Az egyik csoport névtelen szavazólapokon kapja meg a kérdéseket, és „I” vagy „N” betűvel rögzíti választását; a másik csoportnak a tanár olvassa fel a kérdéseket, és kézfeltartással kell jelezni mindenkinek, aki igennel szavaz az adott kérdésben.

A szavazásra bocsátott kérdések:

- a) „Legyen-e osztálykarácsony, ahol mindannyian kihúznak egy nevet és az ő ízlésének megfelelő ajándékot veszünk 1500-2000 Ft értékben?”
- b) „Szeretnél-e keringőt táncolni egy iskolai szalagavató bálon?”
- c) „Menjünk-e egynapos osztálykirándulásra egy olyan kisvárosba, ahol aztán egy feladatlap segítségével kis csoportokban felfedezzük a város történetét és egyházi hagyományait?”
- d) „Engedjük-e meg, hogy homoszexuálisok egymással összeházashassanak?”

Az osztály egyik felében véletlenszerű módszerrel kiválasztott 2 fős szavazatszámoló bizottság összesíti és felírja a táblára, hogy az egyes kérdésekre hány igen szavazat érkezett, a másik csoportban a tanár felírja magának a nyilvánosan adott válaszokat (*nem* a táblán striguláz, hanem saját papírra ír), majd a végén a táblán összesít.

Újabb csoportbontás következik: 3-4 fős csoportok alakuljanak úgy, hogy mindegyik csoportban legyen olyan is, aki az imént titkosan szavazott, és olyan is, aki nyíltan. Pl. a tanár a titkos szavazók között minden első tanulót A-nak, minden második tanulót B-nek jelöl ki; a nyíltan szavazók közül pedig minden első tanulót C-nek, minden másodikat D-nek. Az új csoportokat úgy kell kialakítani, hogy A, B, C, D jelű tanulók is legyenek benne. (Másik megoldás: színes papírlapokat oszt szét a tanár a diákok között; minden színből össz. négy lap van, ebből 2-t titkosan szavazók, 2-t nyíltan szavazók kapnak meg. A diákoknak meg kell találni a többi, ugyanazt a színt kapott diáktársukat, és velük csoportot alkotni. A csoportok megalakulása után a tanár vegye el a színes lapokat, hogy azokat a köv. órán is fel tudja használni.)

A csoportok a következő kérdéseket beszéljék meg:

- (1) Hasonló volt az egyes kérdésekre adott „igen” válaszok aránya a titkosan és nyíltan szavazó csoportban, vagy eltérő?
- (2) Melyik eljárásban volt nagyobb lehetőség szabadon kifejezni a véleményed, választásod?
- (3) Melyik eljárás esetében lehetsz biztosabb, hogy nem történt csalás? Hogyan győződhetsz meg erről?

Ezután az egész osztály körbeül, a tanár segítségével megbeszélik, összehasonlítják, összegzik a különböző csoportok válaszait.

Tanulságok:

- A választójog titkossága biztosítja, hogy mindenki saját valódi akaratát tudja kifejezésre juttatni – a nyíltan szavazók társadalmi nyomásnak és az éppen hatalmon lévők befolyásának vannak kitéve, különösen a súlyos morális viták tárgyát képező döntésekben, vagy ahol egy adott döntés mellett vagy ellen nagy a társadalmi vagy hatalmi nyomás.
- A választási eljárásnak elfogulatlannak és nyilvánosnak kell lennie: az eredményeknek ellenőrizhetőnek kell lennie, az érdekelt feleknek bele kell tudnia tekinteni a jegyzőkönyvekbe. Így csökkenthető a csalás valószínűsége, és mindenki könnyebben fogadja el az eredményt akkor is, ha veszít.

2. Általános választójog (15 perc)

Cél: a diákokban tudatosítani, miért fontos, hogy a választójog a polgárok lehető legnagyobb körére terjedjen ki. Felismertetni a diszkriminatív választójogi rendszereket, és a diszkrimináció egyes történeti példáit.

A feladat a rendelkezésre álló idő függvényében rövidíthető, ha nem minden kérdésen megyünk végig az osztállyal. Szükség esetén a (4), (5), (7), (11)-es kérdéseket vagy ezek némelyikét javasoljuk kihagyni.

Technikai eszközök:

- (i) 3 szék.
- (ii) Nyitott, nagyobb tér az osztályteremben.

Az osztályteremben nagyobb hely kialakítása után egy vonal mentén 2 székot helyezünk el: a vonal egyik végén („Igen”), a másik a másik végén („Nem”). Kérjük meg az osztályt, hogy mindenki álljon az alábbi kérdésekre adott válaszának megfelelő helyre. Jelezzük, hogy a két szék közti képzeletbeli vonalon bárhová lehet állni attól függően, hogy az „igen”-hez vagy a „Nem”-hez esik közelebb az álláspontjuk. Minden kérdésnél válasszunk ki egy-egy, adott választ képviselő tanulót, és kérdezzük meg, mivel indokolná a választát.

Szerinted szavazhassanak-e a magyarországi országgyűlési választásokon...

- (1) nők?
- (2) 16 éves fiatalok?
- (3) nem keresztény vallásúak?
- (4) ateisták?
- (5) régóta Magyarországon élő, várhatóan a következő 5 évben is itt élő külföldi menekültek?
- (6) régóta Magyarországon élő, munkát vállalni, letelepedni, és családot alapítani Magyarországon kívánó külföldiek?
- (7) Pápua Új-Guinea lakosai?
- (8) munkanélküliek, akik nem fizetnek adót, mivel nincs fizetésük?
- (9) azok, akiknek nincsen saját tulajdonú ingatlanuk, csak lakást vagy házat bérelnek?
- (10) azok, akik bűncselekmény miatt börtönbüntetésüket töltik?
- (11) a csak 8 általánost végzett állampolgárok?
- (12) akik felnőttek, de gondokság alatt állnak?

A válaszok összevetésére, átbeszélésére már ülve kerüljön sor. Hasznos, ha a tanár jegyzetel a feladat mozgást igénylő része alatt, majd a megbeszélés során rákérdez egy-egy nagy átállásra. (Pl. „Zsuzsi, szerinted a munkanélküliek szavazhassanak, de csak akkor, ha van saját lakásuk? Miért gondolod így?” Vagy: „Béla, szerinted nemre való tekintet nélkül mindenki választhat, tehát ebben nem szabad diszkriminálni – de a nem keresztény vallásúakkal szemben szerinted lehet. Szerinted miért más ez a két eset?”) Nem szükséges megbeszélni a (11) és (12)-es kérdéseket: jelezhetjük, hogy a műveltség illetve a gondnokság és a választójog kapcsolatára az óra során később még lesz mód visszatérni.

Tanulások:

- A választójog nem lehet diszkriminatív: nem köthető nemhez, világnézethez, társadalmi-gazdasági helyzethez.
- Jó, hogy különböző nézőpontú emberek választójoggal rendelkeznek: így hallathatják a saját álláspontjukat, hozzáadhatnak fontos szempontokat egy-egy közösségi döntéshez. A

társadalmi háttérünk sokszor meghatározza, hogyan látunk egy problémát. A politikai megoldások pedig jobbak lehetnek attól, hogy többféle nézőpont tud érvényesülni a politikai vitákban, döntéshozatalban.

- A választójog nem biztos, hogy állampolgársághoz kell kötődjék (Mo.-on is szavazhatnak önkormányzati választásokon más EU-tagországok állampolgárai). Szükséges lehet azonban egyrészt valamiféle érdekközösséghez tartozás. Ez a magyarországra visszatérés vagy ideköltözés szándéka nélkül külföldön élők esetében egyértelműen nem teljesül; és kérdéses a magyarországon élő menekültek esetében is. A letelepedni kívánók már egyértelműbben megfelelnek ennek a kritériumnak. Másrészt egy ország törvényeit csak a saját területén tudja kikényszeríteni. Ezért még ha külföldön élő állampolgárok érdekközösségben is állnak az otthon élőkkel, rajtuk nem kényszeríthetők ki a törvények – ezért főleg akkor jogos választójoggal felruházni őket, ha szándékukban áll hazatérni. Harmadrészt a törvények egy része a magyar állampolgárok jogi helyzetét befolyásolja csak. Például azt, hogy hogyan lehet gondnokság alá helyezni valakit, az állampolgársága szerinti ország törvényei szabályozzák, akárhol is él. Ezért jogos, hogy még ha valaki le is telepedik itt, elsősorban akkor kapjon választójogot és ezzel beleszólást a törvényhozásba, ha állampolgárságot is kap, és ezzel teljes mértékben rá is vonatkoznak az itteni törvények.
- A választójognak lehet alsó korhatára, de ez nem lehet túlságosan magasan. A korhatár főként azt biztosítja, hogy a választópolgár már saját nézetekkel, politikai érdekekkel rendelkezzen (akkor is, ha természetesen ezeket részben mások hatásai nyomán formálta), amelyeket a szavazás során érvényre juttat. A korhatár a történelem során fokozatosan csökkent: sok helyen magasabb (volt) 18-nál, a 20. század során is csökken (Ausztriában ma – 2013-ban – pl. 16 év).
- A nők csak a 20. században szavazhattak először. Korábban a választójogból való kizárásuk része volt az általánosan egyenlőtlen, alsóbbrendű jogi státuszuknak, melynek része volt az is, hogy a házasságban a vagyonnal nem rendelkezhettek stb.
- A 19. században a vagyoni cenzus – valamilyen tulajdon – szükséges feltétele volt a választójog gyakorlásának. Ez annak volt az eszköze, hogy a rosszabb anyagi helyzetben lévők sajátos érdekeiket ne tudják érvényesíteni a politikában. Ezzel a vagyonosabbak kisajátították a politikát saját érdekeiknek vagy legalábbis azoknak a politikai nézeteknek az érvényesítésére, amelyek köztük voltak elterjedtek.
- A szabadságvesztésüketöltők választójogának korlátozása a legtöbbször teljesen indokolatlan. Ők is rendelkeznek érdekekkel, politikai nézetekkel. A magyarországi törvények az ő érdekeikre is jelentős hatással vannak, és rajtuk is éppúgy kikényszeríthetők, mint más állampolgárokon. A választójogot nem „morálisan helyes” viselkedéssel „érdemeljük ki”, az érdekközösségünk és a törvények mindannyiunkon való kikényszeríthetősége indokolja, hogy legyen beleszólásunk a jogalkotásba.

3. Egyenlő választójog: műveltség és választójog

Cél: a diákokban tudatosítani a választójog egyenlőségének jelentőségét. Eloszlatni azt a tévhitet, hogy igazságos és hasznos lenne valamiféle műveltségi- vagy intelligenciaszinthez kötve súlyozni a választójogot. A feladat „A” vagy „B” változata választható, a tanulók felkészültségétől, képességeitől függően. Amennyiben nem csak egy 45 perces óra áll rendelkezésre, mindkét változat is elvégezhető.

(A változat – könnyebb, 10 perc)

Technikai eszközök:

- (i) Kérdéseket tartalmazó papír minden diáknak.
- (ii) Tábla, kréta.
- (iii) Ceruza vagy toll a diákoknak.
- (iv) Két-két papírdarab minden diáknak.

A diákok az alábbi kérdéseket kapják meg nyomtatva, mellé két üres papírdarabbal:

- (1) Hány képviselő van az Országgyűlésben?
- (2) Hány évre választunk országgyűlési képviselőket?
- (3) Hány szavazatot adhatunk le az országgyűlési választásokon?
- (4) Hogy hívják Magyarország köztársasági elnökét?
- (5) Hány módosítása van az Alaptörvénynek?

Az egyik papírdarabra mindenkinek fel kell írnia a saját válaszait: erre 3 perc áll rendelkezésre (ne hagyjunk többet, mert a feladat célját szolgálja, ha a diákok némi nyomás alatt érzik magukat). Ezután az osztály röviden beszélje meg a helyes megoldásokat, majd minden diák írja fel a kapott *másik* papírdarabra, hogy az ötből hány kérdésre tudott helyesen válaszolni (csak a számot: „3”, „4” stb.).

[MEGOLDÁSOK: (1) (a 2014-es országgyűlési választások után) 199; (2) 4 évre; (3) Kettőt: egyet országos listára, egyet országgyűlési egyéni képviselőre; (4) az aktuális válasz kikeresendő, (5) 2013-ig bezárólag 5, de az aktuális válasz ellenőrizendő.]

Az osztály szavazzon az alábbi két kérdésről:

- (a) Bécsbe vagy a Balatonra menjünk osztálykirándulásra?
- (b) Csokoládétortát vagy gyümölcstortát vegyünk osztálypénzből?

Minden diák írja fel a szavazatát egy-egy szóban („Bécs”, „csokitorta” stb.) annak a lapnak a hátoldalára, amelyre felírta, hány helyes megoldása volt az előző részfeladatban.

A tanár rögzítse írja fel a táblára a szavazás eredményét, kétféleképp:

- (a) Egyszerűen összeszámolva, melyik lehetőség hány szavazatot kapott.
- (b) Súlyozva: akinek a szavazólapján „3” szerepel, és a „Balaton”-ra szavazott, azt úgy vezesse át a táblára, mintha 3 szavazatot adtak volna le a „Balaton”-ra.

Célszerű, ha egy táblázat készül, amelyen látszik a súlyozatlan és a súlyozott szavazás eltérő eredménye, illetve a lehetőségekre adott súlyozott és súlyozatlan szavazatok eltérő száma. A tanár hirdesse ki a kétféle eredményt, egyértelműsítve, hogy melyik eredmény tükrözi a politikailag tájékozottabb szavazók választását nagyobb súllyal, és melyik egyenlő mértékben.

Beszélje meg az osztály együtt az alábbi kérdéseket:

- (1) Tegyük fel, hogy a súlyozott szavazatokkal számolt eredményt tekintjük véglegesnek. Hogy éreznék magukat azok, akiknek a szavazata kevesebbet ért?
- (2) Igazságos lenne-e, hogy a több jó választ adók szavazata többet érne? Miért vagy miért nem?
- (3) A politikai tájékozottság segít-e azoknak a kérdéseknek az eldöntésében, amelyekről a tanulók szavaztak? Miért vagy miért nem?

Tanulságok:

- A választójog nem lehet diszkriminatív: nem köthető valamilyen szakterületen szerzett műveltséghez vagy politikai tájékozottsághoz.
- A közös döntések terhét és előnyeit mindenki viseli, műveltségétől vagy intelligenciájától függetlenül, ezért joga van ezeket a döntéseket ugyanúgy befolyásolni, mint a más tájékozottságúak, műveltségűek vagy intelligenciájúak.
- Jó, hogy különböző nézőpontú emberek választójoggal rendelkeznek: így hallathatják a saját álláspontjukat, hozzáadhatnak fontos szempontokat egy-egy közösségi döntéshez. A politikailag kevésbé tájékozottak is rendelkezhetnek sajátos érdekekkel és nézetekkel, amelyek képviselőre fontos egyenlő esélyt adni. Ráadásul a politikai tájékozottság egyáltalán nem ad semmilyen segítséget nagyon sok fontos politikai kérdés eldöntéséhez, hiszen a politikában sokszor morális kérdésekről kell döntenünk, vagy pedig az érdekeinket kell kifejeznünk – ezekre pedig képesek lehetünk bármiféle politikai tájékozottság nélkül is.
- Mindebből nem következik, hogy *ne* lenne érdemes politikailag tájékozottnak lenni. Sokszor előfordulhat, hogy *hatékonyabban* tudjuk érdekeinket képviselni némi politikai tájékozottság birtokában. De ebből nem következik, hogy a szavazás lehetőségét megvonhatjuk bárkitől, aki nem tud vagy akar efféle tájékozottságra szert tenni.

(B változat – haladóbb, 15 perc)

Technikai eszközök:

- (i) Az osztálylétszámnak megfelelő számú feladatlap, amelyre a lenti (a-f) kérdéseket, feladatokat nyomtatták.
- (ii) Az osztálylétszámnak megfelelő számú feladatlap (*nem* egy lapon az (i)-es feladatlappal), amelyre a lenti (1-4) kérdéseket, feladatokat nyomtatták.
- (iii) Ceruza vagy toll a hallgatóknak.

Bevezetés: Az alábbi kérdések és feladatok részben mai magyar bíróságokon, részben pedig az 1960-as évekig amerikai szavazókörökben alkalmazott tesztek. A kérdezett csak jó válaszok esetén tarthatja, tarthatta meg választójogát. (A magyarországi esetben gondokság alá helyezéskor tesztelték az állampolgárt, az amerikai esetben bizonyos iskolázottság alatt. A „gondnokság” meghatározását ld. lejjebb.)

- (a) „Milyen pártok léteznek?”

- (b) „Néz híradót?”
- (c) „Szokott politikáról beszélgetni otthon?”
- (d) „Mi a véleménye az Alaptörvény negyedik módosításáról?”
- (e) „Írja le a VÁLASZTÁS szót fejjel lefelé, de a betűk helyes sorrendjében!”
- (f) „Húzza alá az ábécé első betűjének első előfordulását ebben a mondatban.”

A tanulók önállóan válaszoljanak 5 percben a fenti (a-f) kérdésekre, majd beszéljék meg 3-4 fős csoportokban az alábbi kérdéseket:

- (1) Szerinted a felnőtt emberek többsége jól tud válaszolni a fenti kérdésekre, meg tudja oldani a feladatokat?
- (2) Mi számítana „jó válasz”-nak a kérdésekre, és miért?
- (3) Miért lehet fontos a választójog annak is, aki nem tud válaszolni a fenti kérdések mindegyikére, illetve nem tudja megoldani az összes feladatot?
- (4) Ha a te választójogod múlna azon, hogy valaki helyesnek ítéli-e a válaszod, rá mernéd bízni egy bíróra, hogy egymaga dönthessen, választhatsz-e?

Ezután az egész osztály körbeül, a tanár segítségével megbeszélik, összehasonlítják, összegzik a különböző csoportok válaszait.

Tanulságok:

- A választójog nem lehet diszkriminatív: nem köthető valamilyen szakterületen szerzett műveltséghez.
- Az emberek jelentős része nem tudna minden fenti kérdésre érdemben válaszolni – de ettől még érdemben tud szavazni.
- Egyáltalán nem egyértelmű, hogy egyes műveltségi kérdéseknek mi köze is lehet a politikai döntésekhez szükséges bármiféle kompetenciához, belátási képességhez. A műveltség, intelligencia nem ad semmilyen segítséget nagyon sok fontos politikai kérdés eldöntéséhez, hiszen a politikában sokszor morális kérdésekről kell döntenünk, vagy pedig az érdekeinket kell kifejeznünk. Márpedig tetszőleges műveltséggel vagy intelligenciával rendelkező embereknek is vannak morális nézeteik, és rendelkeznek érdekekkel.
- A közös döntések terhét és előnyeit mindenki viseli, műveltségétől vagy intelligenciájától függetlenül, ezért joga van ezeket a döntéseket ugyanúgy befolyásolni, mint a más műveltségűek vagy intelligenciájúak.
- A tesztkérdések jelentős része nagyon nehezen bírálható el – nem egyértelmű, mi lenne a „jó válasz”, és ez arra ad lehetőséget a teszt alkalmazójának, hogy önkényesen kizárja a kérdezettet a választójogból.

4. Kizárva a választójogból (opcionális, vagy az „Egyenlő választójog” feladat helyett választható, 20 perc)

Technikai eszközök:

- (i) Internetelérés, projektor, hangszóró, hangszórókábel, számítógép, projektorkábel, akkumulátortöltő vagy más áramforrás a számítógéphez.
- (ii) Az osztálylétszámnak megfelelő számú feladatlap, amelyre a lenti (1-7) kérdéseket, feladatokat nyomtatták.
- (iii) Ceruza vagy toll a hallgatóknak.

Cél: a diákokban tudatosítani, hogy a választójogból ma is nagyon sok embert zárnak ki Magyarországon. Megismertetni a diákokat a gondnokoltak intézményével, és választójogi következményeivel. Eloszlatni tévhiteket: hogy a gondnokoltak homogén csoportot alkotnak; hogy mindenben védelemre szorulnak; hogy ne lennének politikai nézeteik, szavazási hajlandóságuk.

Bevezetés, tisztázó kérdések: – Ezekre a választ tisztázni kell a film megnézése előtt.

- (1) Kik azok a gondnokoltak? (Olyan felnőttek, akik nem gyakorolhatnak bizonyos jogokat, pl. nem írhatnak alá szerződéseket. Helyettük a gondnokuk jár el, mint egy szülő a gyerek helyett.)
- (2) Mire való a gondnokság, kik lesznek gondnokoltak? (Arra, hogy védje a gondnokoltat, ha ő nem tudja megvédeni saját érdekeit – elvileg közepesen súlyos vagy nagyon súlyos értelmi fogyatékkal élők, pszichiátriai betegek, pl. akár depressziósok is gondnokság alá kerülhetnek. Gyakorlatban sokszor visszaélnék az intézménnyel, és pl. romák kerülnek gondnokság alá, vagy gazdag idős rokonok, hogy a vagyonukat a gondnok rokon kezelhesse.)
- (3) Mi az a kiségitő iskola, kik kerülnek oda? (Elvileg értelmi fogyatékkal élők felzárkóztató oktatását biztosítja, elkülönítve őket a többi gyerektől – a gyakorlatban nagyon sokszor visszaélnék az intézménnyel, sok romát küldenek ilyen iskolába, hogy elkülönítsék őket a többiektől.)
- (4) Szavazhatnak-e a gondnokoltak? (Azt, hogy egy gondnokság alatt álló gyakorolhatja-e választójogát, bíróság dönti el Magyarországon – a döntés az esetek túlnyomó többségében nemleges. A bírók részére nem áll rendelkezésre egységes szempont-rendszer, ami nagy lehetőséget ad az önkényes döntésre. A film szereplője még azt mondja, a gondnokoltak egyáltalán nem szavazhatnak – korábban valóban ez volt a magyarországi jogi helyzet.)

Az osztály megnézi a *Különös szomszédok* című emberi jogi dokumentumfilm-sorozat 3. részének elejét, 4:44-ig: http://ataszjelenti.blog.hu/2012/10/31/gondnoksag_es_valasztojog

Kérdések: – 3-4 fős csoportokban beszéljék meg a tanulók, majd az osztály együtt összegezze a látottakat

- (1) Miért került Lakatos Géza kiségitő iskolába?
- (2) Hogyan jellemzi magát a film szereplője?
- (3) Hogyan érez a gondnoksággal kapcsolatban? Örül a neki nyújtott védelemnek?
- (4) Szeretne-e szavazni Lakatos Géza?
- (5) Mit gondolsz, mi alapján döntenek vajon arról, hogy egy gondnokolt szavazhat-e?
- (6) Mi mindent tud a film szereplője a magyar választási rendszerről?

- (7) Miért tartja fontosabbnak Lakatos Géza az önkormányzati választásokat a „politikai” (országgyűlési) választásoknál?

Válaszok:

- (1) Ahonnan a film szereplője származik, a lakosság nagy része roma, és ezért kerül kiségitő iskolába. Valószínűleg elsősorban azért került gondnokság alá, mert romaként kiségitő iskolába kellett járnia, nem pedig azért, mert értelmi fogyatékkal él. Ez egyrészt azért történhetett meg, mert sokszor a roma tanulókat kirekesztő céllal küldték kiségitő iskolákba csupán azért, ne a többségi gyerekeknek ne kelljen velük egy osztályba, iskolába járniuk. Másrészt sok helyen nem ismerték fel, hogy ha egy roma származású tanuló rosszabb iskolai eredményeket ért el, vagy egyes készségei nem voltak olyan fejlettek, mint kortársaié, az nagy részben a társadalmi hátrányának a következménye, nem pedig veleszületett értelmi fogyatéknak. Másrészt s
- (2) A film szereplője makacsnak, önfejűnek jellemzi magát, a riporternél „sérültebbnek” tartja magát fizikai és értelmi értelemben. Büszke arra, hogy a nehéz körülményei, egyéni története közepette is megállta a helyét, tudja magát hasznosítani. Nem törődik azzal, hogy mások mit mondanak rá. Ért sok mindenhez, és tud szeretni és gyűlölni embereket.
- (3) Lakatos Géza összességében nincs jó véleménnyel a gondnokság nyújtotta védelemről. „Van, amikor az embert túl hülyére veszik”: azaz nem hagyják, hogy önálló döntést hozzon olyan kérdésekben, amelyekben képesnek érzi magát a döntésre. Tudja, hogy sokszor a gondnokoltakat „le is húzzák”: azaz a gondnok, aki vagyonuk felett rendelkezik, anyagilag kihasználja őket. A választási részvételt is inkább mindenki egyéni döntésére bízna: aki képesnek érzi magát a politikai döntéshozatalra, az szavazhasson.
- (4) Az önkormányzati választásokon egyértelműen szeretne szavazni.
- (5) A „Műveltség és választójog” feladatban szereplő kérdésekhez hasonló tesztek alapján döntenek arról, mely gondnokoltak szavazhatnak és melyek nem, vagy pedig igazságügyi orvos-szakértő javaslata alapján. Ahogy a „Műveltség és választójog” feladatból kiderül, nem világos, egyáltalán milyen szempontok alapján tehet javaslatot az igazságügyi orvos-szakértő, hiszen az intelligencia nem lehet releváns szempont a választójog megítélésében.
- (6) Lakatos Géza tudja, hogy vannak országgyűlési és önkormányzati választások. Tudja, hogy ez a kettő nem ugyanaz. Tudja, hogy az önkormányzati választások tétje elsősorban a helyi ügyekről való közös döntéshozatal.
- (7) A film szereplője azért tartja fontosabbnak az önkormányzati választásokat, mert az annak a településnek a közös döntéseiről szól, amelyben az ember él, és ezért a döntések közvetlenül érintik.

További tanulságok:

- Nem minden értelmi fogyatékkal élő áll gondnokság alatt – akik nincsenek gondnokság alatt, szavazhatnak.
- Sok gondnokoltat, köztük értelmi fogyatékkal élőket és másokat is, foglalkoztat a politika. Érdeklí őket, és tudnak róla sok mindent – pl. Lakatos Géza tudja, hogy van különbség az országgyűlési és önkormányzati választások között, és meg tudja indokolni, miért érdekli

jobban az egyik, mint a másik. Az átlagos választópolgárnak se nem feltétlenül jobban tájékozott, sem pedig kevésbé motivált a szavazásra. A legtöbb hozzá hasonló helyzetű ember mégsem szavazhat. Ez önmagában is diszkriminatív.

- Itt is kiemelendő, hogy a műveltség, intelligencia nem ad semmilyen segítséget nagyon sok fontos politikai kérdés eldöntéséhez, hiszen a politikában sokszor morális kérdésekről kell döntenünk, vagy pedig az érdekeinket kell kifejeznünk. Márpedig tetszőleges műveltséggel vagy intelligenciával rendelkező embereknek is vannak morális nézeteik, és rendelkeznek érdekekkel.
- A választójog nem lehet diszkriminatív: a gondnokság alatt állók miért ne szavazhatnának a többi állampolgárhoz hasonlóan? Kb. 28-30 ezer embert zárnak ki a választójogból úgy, hogy gondnokság alá kerülnek.

A válaszok visszakereséséhez segítség a tanárnak az alábbi video-kivonat:

2:36: L. G. Nógrádból származik, kisegítő iskolát végzett – a lakosság 80%-a roma, ők is szinte mind kisegítő iskolába jártak.

3:23: Gondnokságról beszél.

3:45: Úgy tudja, hogy aki gondnokság alatt áll, az nem szavazhat.

4:28: Az önkormányzati választást többre értékeli, mint a „politikait” (országgyűlést) – a helyi közösség jobban foglalkoztatja, a magáénak érzi.

Trust for Civil Society
in Central and Eastern Europe